

2024. a Eesti meistrivõistlused mälumängus. Üksikmäng.

Küsimused: Ove Pöder Tartu, 4. mai 2024

Viigilahutus: Mis on kolme 2024. a Euroopa kultuuripealinna summaarne rahvaarv (2023. a seisuga, omakeelsete Wikipediate andmetel)?

1. Algselt oli plaan teha mängu esimene küsimus Euroopa kultuuripealinnandusest, ent tundub et kõik küsimisväärted (Bad Ischl & Bodø) on juba korduvalt ära küsitud. Samas on esimesel küsimusel siiski teatav seos Tartuga olemas. Esiteks on küsitava poliitiku (s. 1984), Sotsiaaldemokraatliku Erakonna juhatuse liikme, kes 2023. aastast on ka Riigikogu liige, poliitikukarjäär saanud tuule tiibadesse Tartumaalt – aastatel 2009–2017 oli ta Haaslava vallavanem, 2017–2023 aga uue liitvalla, Kastre valla vallavanem. Lisaks on küsitaval ka mõningane seos Tartu mälumänguskeemiga. **Kes?**

2. 20. sajandil oli ühel aastal olukord, kus sellised isikud nagu Adolf Hitler, Jossif Stalin, Lev Trotski, Josip Broz Tito ja Sigmund Freud elasid kõik saatusel ühes ja samas linnas ning mõne kilomeetri raadiuses. **Mis linn?**

3. 2023. a efektseimate spordifotode hulka kuulub kahtlemata nähtava jäädvustus. **Millise spordiala MM-võistlustelt pärineb see foto?**

4. Mees fotol on Peter Pedak, kes 2018. aastast juhib üht Tallinnas paiknevat asutust. Kui mehe nimi ega nägu teile midagi ei ütle, siis pole midagi imestada, sest vaevalt õnnestub tal saavutada ligilähedanegi tundes oma eelkäijaga, kes oli selles ametis aastatel 1992–2018 (liialdades võiks öelda, et asutus ja selle tollane juht olid suisa sünonüümid). **Kes oli see eelkäija või mis asutusest on jutt?**

5. Franz Kafka ei olnud esimene kuulus kirjanik, kes testamendis palus oma lõpetamata teoste käskkirjad hävitada. Üks 1. sajandil e.Kr. elanud kirjanik palus enne surma seda teha oma kuulsaima teosega, kuna pidas seda alles vigu sisaldavaks tööversiooniks. **Kes oli see kirjanik või mis oli kõnealune teos** (palun vastata üks kahest)? Mõistagi jäeti ka tollal kirjaniku soov täitmata.

6. Mõni päev vähem kui 20 aastat tagasi, 2004. a 1. mail tegi Euroopa Liit läbi oma ajaloo suurima laienemise, kui sellega liitus 10 uut riiki: Eesti, Läti, Leedu, Tšehhi Vabariik, Poola, Ungari, Slovakkia, Sloveenia ja veel kaks riiki. **Mis olid need kaks ülejäänud riiki?**

7. See kolmeepisoodilisena TV-ekraanidele jõudnud Austraalia 1989. a minisari oli üks 1980-ndate minisarjade-buumi edukamaid eksemplare. Verinoor Nicole Kidman kehastas selles oma isa jälgi taga ajavat naist, kes enda teadmata narkootikumide ülevõtmise tõttu sattus vanglasse. **Mis oli selle omal ajal ka Eesti televaatajate seas populaarse minisarja pealkiri?**

8. 20. sajandil valiti ainult kolm naisterahvast ajakirja "Time" Aasta Inimeseks üksinda. Üks neist oli sinivereline (Elizabeth II 1952. aastal) ja teine siniverelisega seotud (Wallis Simpson 1936. aastal). **Kes oli kolmas?** Otsida tasuks 1980-ndatest aastatest.

9. On hinnatud, et Vaikse ookeani saarte (Polüneesia, Mikroneesia, Melaneesia) asustamine inimese poolt tõi endaga kaasa enam kui 10% maailma linnuliikide väljasuremise (ühiks põhjuseks asjaolu, et saarte liikidel on kalduvus muutuda lennuvõimetuteks). **Millise lindude sugukonna liigid moodustasid sellest hinnanguliselt omakorda poole?** Sugukond on esindatud viie perekonnaga ka Eestis.

10. **Millise** ka lahendamatuks peetud füüsikast tuntud **probleemi** lahendajaks võib pidada Soome matemaatikut ja astronoomi Karl Fritiof Sundmani (1873–1949), kes selle avaldas 1912. aastal?

11. **Mille** omanikuvahetust kinnitab nähtav tšekk?

12. Ei ole pääsu ka Eurovisiooni lauluvõistluse küsimusest, sest see aastaaeg on nüüdseks kätte jõudnud. 1978. aastal otsustas seda võistlust üle kanda ka Jordaania televisioon. Ühel hetkel aga ülekanne katkestati, ekraanile kuvati pilt võililledega ning hiljem teatati, et võistluse võitis Belgia. **Mis** tingis sellise ülekande katkestamise?

13. Rändrott (*Rattus* ...) on üks laiema geograafilise levikuga loomi, olles inimese kaasabil levinud peaaegu üle kogu maailma. **Millisele riigile** viitab selle looma ladinakeelne teaduslik liiginimi? Ebaõiglaselt, sest kuigi tema konkreetset algkodu ei ole kindlaks tehtud, ei ole ta kindlasti mitte küsitavast riigist pärit.

14. Angola lipul on (NSVLiidu lipu viisnurga, vasara ja sirbi kompositsiooni imiteerivalt) kollase värviga kujutatud kolme objekti: viisnurka, matšheetet ja üht objekti poolikuna. **Mis on see objekt/ese**, millest erinevalt sirbist üksikuna suurt kasu ei ole? Seda on kujutatud ka Laose vapil, vapi allosas ning oli kujutatud sotsialistliku Bulgaaria vapil.

15. Selle 1972. aastal kirjastuse Kunst poolt välja antud tõlkeraamatu tiitellehelt võib lugeda:
"Luba, et tutvustame Sulle üht lustakat seltskonda. Palun, siit selle raamatu kaante vahelt leiad Sa sellised mõnusad semud, nagu [nimi], [nimi] kogu oma suguseltsiga, [liik mitmuses] [nimi] ja [nimi], [liik mitmuses] [nimi] ja [nimi], [omadussõna] [omadussõna] [liik], kolm [liik mitmuses] ning veel palju teisi. Loodame, et nad Sulle meeldivad ja et nende seiklused Sulle lõbu pakuvad. /.../"
Mis on see liialduseta kultusteose staatuse pälvinud **raamat**, mis ka välismaiste kollektsionääride seas on olnud hinnatud? Raamatu pealkirja kirjanemisel ei ole vaja olla üleliia täpne.

16. Millises Ameerika riigis on 2017. aastast saati tehtud kindlaks u 11 miljardi barreli ulatuses naftat (suurim teadaolevate maailma naftavarude kasv alates 1970-ndatest), mis on teinud sellest ühe Ameerika rikkama riigi *per capita* (ees on vaid USA, Kanada ja Bahama)?

17. B₁₂-vitamiini saab inimene loomset päritolu toidust, organism seda ise sünteesida ei suuda. B₁₂-vitamiinid on tähelepanuväärsed selle poolest, et nad lisaks orgaanilistele ainetele sisaldavad ka anorgaanilist ainet. Selle molekuli keskmis on metalliioon (joonisel tähistatud punase küsimärgiga). **Mis on see metall** või mis on selle metalli nimest tuletatud **B₁₂-vitamiinide paralleelnimi** – aktsepteerin mõlemat vastust?

18. USA näitleja Clifton James (1920–2017) tegi oma ilmselt kaks meeldejäädavat ülesastumist filmilinal kahes James Bondi-filmis, kus ta kehastas kergelt kohtlast ent koomilist Louisiana šerifit John Wayne (J. W.) Pepperit. **Nimetage üks kahest** Bondi-filmist, kus tal see roll on! Ühes neist toimub tegevus valdavalt USA-s endas, teises aga valdavalt Aasias, kus ta oma naisega parasjagu puhkust veetmas on.

19. Sapotillipuuliste sugukonna perekonna *Pouteria* liigid kasvavad peamiselt troopilises Ameerikas. Üks selle tuntumaid liike on luukum-...ipuu (*Pouteria lucuma*), mille vili (vasakpoolsel fotol) on söödav puuvili luukum, tuntud on ka kanistli-...puu (*Pouteria campechiana*) (oksad viljadega keskmisel fotol) ja magus ...ipuu (*Pouteria sapota*) (viljad parempoolsel fotol). Eesti keeles on kõigi nende liikide nimes punktiiri asemel ühe üsna tavalise maiustuse nimi. **Mis maiustuse?**

20. Esimene poolkohustuslik Ukraina-küsimus on seekord spordivallast. Kui 1980-ndate lõpus profispordi maailm avanes ka NSVLiidu sportlastele, oli see Ukraina jalgpallur (s. 1961) üks esimesi, kes siirdus mõnda Euroopa tippklubisse – nimelt palkas Torino Juventus ta 1988. aastal 5 miljoni dollari eest paikama Michel Platinit tühjaks jäänud kohta, ent Juventus ta siiski silma paista ei suutnud. 1986. aastal oli see Kiievi Dünamo keskväljamees nimetatud NSVLiidu aasta parimaks jalgpalluriks, NSVLiidu koondises löi ta aastatel 1985–1990 kokku kuus väravat. **Kes?**

21. **Kes** vahistati politseinik J. D. Tippit'i tapmise pärast?

22. Ilmselt sai enamus eestlasi alles pärast Eston Kohveri röövimist teada, et selline eesnimi on ka päriselt olemas. **Millise spordiala** Eesti tipptegijate hulka kuulub aga ehk Eesti tuntuselt teine Eston, Eston Varusk (s. 1984), kelle auhinnakapis on 14 Eesti meistritiitlit?

23. Lisaks ülemaailmsetele toiduainetööstuse kontsernidele (nt PepsiCo, Nestlé, Bonduelle, Mars) on Ukraina määratlenud Venemaa sõjasponsoritena, ehk ettevõtetenä, mis endiselt jätkavad Venemaal äritegevust, ka siinse piirkonna ettevõtteid. Üks neist on ettevõte, mille toodangut on pildil kujutatud ning mille kaubamärkide hulka kuulub ka Esva. **Mis ettevõte?** Vastuseks piisab ettevõtte üldtuntud kaubamärginimest.

24. Kui Hiina RV juht Xi Jinping kohtus ühe tuntud Euroopa riigijuhiga, oli too meeldivalt üllatunud, et Xi tsiteeris omavahelises vestluses peast üht kuulsat kirjandusteost, mida võib pidada lääne kirjanduse üheks tüviteoseks. Ilmnes, et raamat olevat omal ajal noorele Xi-le jätanud sügava mulje – ta olevat selle lugemiseks jalutanud 15 kilomeetri kaugusel asunud raamatukogusse ning teose ka pähe õppinud [*jäägu siinkohal nüüd igatihe enda otsustada, kuivõrd tõsiselt saab võtta selliste riikide juhtidele omistatavaid saavutusi*]. **Millisest kirjandusteosest on jutt?**

25. Võib ilmselt võtta mürki, et valdava osa USA telesarjade tegevuspaigaks on USA ise. **Millise populaarse USA TV-sarja**, mille esimene episood oli eetris 1999. a mais, tegevustik toimub aga niivõrd eksootilises riigis kui Marshalli Saared?

26. Nähtav Albrecht Altdorferi 1526. a maal kujutab üht Piiblist pärinevat stseeni. Kui enamasti on selliste maalide puhul põhitegevust kujutatud prominentselt suures plaanis, siis selle maali puhul võtab lõviosa maalist enda alla hoopis kuningas Joojakimi loss. Sündmus ise, sh selle n.ö nimategelane on all vasakul märksa väiksemana (suurem kaetud osa) ja ühed sündmuse lahutamatud osalised on kujutatud veel väiksemana (väiksem kaetud osa). **Millist Piibli lugu** kujutab omapärasel moel nähtav maal (aktsepteerin mitut erinevat varianti)?

27. See trompetimängija oli üks nn *cool* jazzi suuremaid nimesid, teenides ära hüüdnime "*The Prince of Cool*". Erinevalt paljudest mõne muusikainstrumendi virtuoosidest ta teinekord ka laulis (nt 1954. a debüütalbumil "*... .. Sings*"). Kahjuks mõjus nii ta kvaliteet-karjäärile kui ka eluteele lühendavalt tõsine narkosõltuvus. Tema surnukeha leiti Amsterdami tänavalt, ilmselt suri ta hotellitoa aknast alla kukkumise tõttu. **Kes oli see jazzilegend** (1929–1988)?

28. Volgasakslaste ANSV oli aastatel 1924–1941 Vene NFSV-s eksisteerinud ca 28 000 ruutkilomeetri suurune haldusüksus. **Mis linn oli sobivalt selle pealinn?**

29. **Mis** on järgnevate isikute **ühine perekonnanimi?**

- USA naisluuletaja (1923–1951), kelle ta biitkirjanikust abikaasa (ühe versiooni kohaselt purjuspäi Wilhelm Tell'i mängides) kogemata maha lasi;

- Saksa relvameister (1885–1961), enim tuntud püstolkuulipildujate MP38 ja MP40 väljatöötajana;

- USA naisujuja (s. 1987), viiekordne olümpiavõitja (2004, 2012, 2016).

30. Selle veebikanali asutas 2021. aastal Marge Tava, kes varem oli tuntud kirjastajana (nt lõi ta kunagi naisteajakirja Buduaar, milles aga on oma osaluse maha müünud). See nimetab ennast puhta toidu liikumiseks – eesmärk on valgustada Eesti inimesi meie igapäevases toidus sisalduvatest koostisosadest ning eeskätt on luubi all kõikvõimalikud e-ained ja lisaained. Mõistagi on nende tegevus tekitanud pahameelt Eesti toiduainetööstuse ettevõtetes. **Mis nime** kannab see kümnete tuhandete jälgijatega **veebileht/veebikanal?**

- 31. Milline** Vaikse ookeani lõunaosa **saar**? Aktsepteerin kaht erinevat vastust.
- 32.** Globaalses vääriskivikaubanduses on nn neli suurt (*big four*) vääriskivi. Üks neist on mõistagi teemant. **Mis on ülejäänud kolm?** (2 õiget = 1 punkt)
- 33.** 1900. a Pariisi olümpiamängudel ühtegi Eesti sportlast ei osalenud. 1924. a Pariisi olümpiamängude medalisaldo (1 kuld, 1 hõbe, 4 pronksi) ületamise või kordamisega läheb aga Eesti sportlastel sellel suvel peetavatel Pariisi olümpiamängudel väga raskeks. **Kes** tõi Eestile 1924. a Pariisi OM-ilt selle ainsa kuldmedali?
- 34.** *Halomonas titanicae* on proteobakterite hõimkonda kuuluv liik, mis avastati (eraldati) 2010. aastal proovidest, mis olid kogutud 1991. aastal. **Kust need proovid olid võetud?**
- 35. Mis ühendab** järgnevate tuntud isikute **surmasid**: Baieri kuningas Ludwig I (1868), metsiku-Lääne kangelane Pat Garrett (1908), Soome president Pehr Evind Svinhufvud (1944), Davy Jones ansamblist The Monkees (2012), ungarlannast ujumise olümpiavõitja Eva Szekely (2020) ja Kanada peaminister Brian Mulroney (2024)?
- 36.** Järgmine Ukraina-küsimus. Teatavasti on Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kutsunud liitlasriike üles leidma abistamiseks sihtoblasteid või -omavalitsusi. Eesti on võtnud vastu kaardil punasega tähistatud oblasti palve anda sõjajärgses ülesehitusöös abi just sellele piirkonnale (nt on Eesti abiga valmis saanud lasteaed Ovrutši linnas). **Mis oblast**, mis kannab sama nime kui selle suurim linn ja pealinn? (*vabandan ette, kui see peaks olema ära küsitud Kuku raadio "Tarkade klubi" mõnes saates "Slava Ukraini" teemas, sest pole tõesti olnud mahti kõiki saateid läbi kuulata*)
- 37.** Aleksander Suure surma järgselt läks tema väejuhtide ehk diadohhide vahel lahti sõda ning Aleksandri impeerium (mis valdavalt koosnes vallutatud Ahhemeniidide-Pärsia impeeriumi aladest) lagunes mitmeks erinevaks vaenutsevaks riigiks, mis olid tuntud neile aluse pannud väepealike nimede järgi. **Milline diadohhide riikidest** saavutas suurima territoriaalse ulatuse ehk on kaardil tähistatud oranžiga? Vastuseks võib anda nii väepealiku kui ka tema rajatud dünastia nime.
- 38.** Keemiliste ühendite kolmemõõtmeliste struktuurivalemite kujutamisel on levinumatele keemilistele elementidele omistatud ka oma kindlad värvid. Nii on küsitav ühend saanud endale ilusa sini-must-valge värvikombinatsiooni. **Mis ühend?** Vastata võib nii valemi kujul (*a la* $MgSO_4$) või mõne nimena – antud juhul on halval lapsel (tegemist on äärmiselt mürgise ühendiga!) mitu nime.
- 39.** Äsja teatas Eesti Naisliit, et lõpetab üleriigiliselt aasta ema ja aasta isa valimise ja sellega kaasnevad pidulikud kontsertaktused Estonia teatris. Seetõtt oleks sobilik küsida, et **kes pälvis 1988. aastal kõige esimese aasta ema tiitli?** Lisaks sellele, et tegemist on Eesti lähiajaloo sündmusega, võib küsimuse mööndustega lugeda ka ajalooküsimuseks, kuna küsitav naine (s. 1947) on ajaloolane, samuti on ajaloolane tema 1947. aastal sündinud abikaasa ning hariduselt ajaloolased on ka tolle vend ja vennanaine (kõik nad on tuntud sama perekonnanime all).
- 40.** Berliini müüri püstiajamise ajal (1961) olid nii Lääne-Berliinil kui Ida-Berliinil üsna tuntud linnapead (mis iganes siis nonde ametite tollane korrektne juriidiline nimetus oli). **Kes olid need kaks isikut?** Ida-Berliini linnapea tundus põhines küll pigem tema märksa kuulsamal samuti poliitikust isal, kellega tal oli ka sama eesnimi.

41. 🎵🎵🎵 Kuuldav instrumentaalpala, mille autoriks on varalahkunud legendaarne trummar Cozy Powell, põhineb Jimi Hendrixi samuti valdavalt instrumentaalsel palal "Third Stone from the Sun". Pala pealkirjaks on "Dance with the ..." (eesti keeles "Tants ...ga"). **Kes** käib punktiiri asemele? (Üsna sagedane on tantsimine küsitava ühe lähisugulasega.)

42. **Millise romaani** peategelasi on pildil kujutatud sugupuu vormis?

43. **Millise ülemaailmselt tuntud logo** moodustavad kokkupanduna noorema futharki ruunitähed *hagall* ja *bjarken*?

44. Kuigi teda ennast ei saa avaliku elu tegelaseks nimetada, on teda Eesti meedias aeg-ajalt mainitud ja vähemalt ühe korra on ta ka Vabariigi Presidendi vastuvõttu väisanud. **Kes on sohval olev mees?** Naljaga pooleks võib öelda, et koera esinemine sellel fotol on ühtpidi võttes ebaloogiline, ent teistpidi võttes jällegi loogiline.

45. Esimese maailmasõja puhkemise hetkel, 1914. aastal oli Euroopas vaid neli vabariiki. Kui jätta mänguriikide hulka kuuluv San Marino kõrvale, siis oli neid kõigest kolm. **Mis olid need riigid?** (2 õiget = 1 punkt)

46. Meie koos ülejäänud Linnutee galaktikaga kuulume nn Kohalikku Galaktirühma ehk Kohalikku rühma, kuhu kuulub mõnikümmend galaktikat ning milles Linnuteega on suuruselt võrreldav üksnes Andromeeda galaktika. Meile ühed lähemal asuvad Kohaliku Galaktikarühma galaktikad on lõunataevas nähtavad Suur ... Pilv ja Väike ... Pilv (viimase puhul tehti eelmisel aastal kindlaks, et tegelikult on tegemist kahe Maalt vaadates üksteise taga paikneva galaktikaga). Mõlema galaktika nimes on punktiiri asemel ühe isiku nimi. **Kelle?**

47. Üks päev vähem kui 10 aastat tagasi oli Eesti mälumängumeistrivõistluste üksikmängu 47. küsimuseks Toivo Kreegi küsimus Panevežyze draamateatri kohta. Seekord taas küsimus Leedu teatrist. Nimelt on juuli alguses toimuvate Pärnu ooperipäevade külalisteatriks Klaipeđa Riiklik Muusikateater, mis lisaks Leedu helilooja Bronius Kutavičiuse ooperile "Karu" ("*Lokys*") mängib ka üht maailmas laiemalt tuntud ooperit. **Milline 1840. aastal esietendunud ooper?** Leedukad on küll oma lavastuses viinud tegevusaja ja -koha Napoleoni sõdadest Alžeeria Iseseisvussõtta.

48. Hispaania sportlastest on enim olümpiakuldasiid kaela saanud murdmaasuusataja Johann Mühlegg – tõsi, kõik kolm 2002. a Salt Lake City OM-il võidetud kuldmedalit tuli tal dopingutarvitamise tõttu loovutada. Siiski ei puudu Hispaanialt taliolümpiamängude medalid, neid on kokku võidetud viis. Neli neist on teenitud suuskadel või lumelaual mäenõlvalt alla libisedes (sh õde-vend Francisco ja Blanca Fernández Ochoa kuld- ja pronksmedalid mäesuusatamise slaalomis vastavalt 1972. ja 1992. a OM-idelt). **Milliselt spordialalt pärineb Hispaania viies taliolümpiamängude medal?**

49. Kehvad geograafia-alased teadmised võivad teinekord ebameeldivusi tekitada. Serbia profitennisist Bojana Jovanovski ootas 2011. a suvel lennujaamas turniiri korraldajate organiseeritud transporti hotelli, ent seda ei tulnud ega tulnud. Peagi ilmnes, et reisikorraldaja oli saatnud ta ühte teise, turniiri toimumislinnaga sama nime kandvasse linna – turniir pidi toimuma California osariigis, San Diego lähedal paiknevas linnas (üle 100 000 elaniku), ent Jovanovski ootas samanimelises, ca 30 000 elanikuga New Mexico osariigi linnas. **Mis on nende linnade ühine nimi?** Mõnes mõttes on väiksem ... tuntumgi, sest selle lähedal paikneb ka UNESCO Maailmapärandi nimekirja kantud ... koobaste rahvuspark. (Paha ei tee ka mõtlemine Kesk-Euroopa kuurortlinnadele.)

50. Esimene selline sündmus toimus 1817. a 30. novembril Schleswigi hertsogkonnas, mis oli tollal Taani kuninga vasallriik, viimane teadaolevalt 1997. a 12. juulil Pakistanis, Khyber Pakhtunkhwas, Mingoras. **Millise sündmusega on tegemist?** (Analoogiline küsimus küsiti kunagi ühes spordimängus. Toona läks see mälu järgi nulli, äkki on seekord tulemus parem.)

51. 🎵🎵🎵 Kuuldav helind läks (video kujul) eetrisse peaaegu täpselt aasta tagasi, Rāpinas peetud eelmiste Eesti mäluvälgumestri võistluste ajal. **Millise kahe isiku poole** pöördub nimeliselt kuuldav isik? (Isikute nimed, nagu ka mitmed helindis sisalduvad sõnad, on mõistagi eemaldatud.)

52. Homse võistkonnamängu osalejate hulgas on ka võistkond Theophrastus Bombastus. Ilmselgelt on nime valikul eeskujuks olnud üks 16. sajandil tegutsenud teadusmaailma multitalent, täispika nimega Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim. **Mis nime all oli ta tuntud?**

53. **Millistest looduslikest objektidest** koosneva enam kui 10 kilomeetri pikkuse riba rajasid Kuuba võimud 1961. aastal Kuuba territooriumi ja USA kontrolli all oleva Guantanamo mereväebaasi vahele, et takistada kuubalaste põgenemist sinna?

54. Stseen Eesti lähiajaloo. Eesti liitus eurotsooniga 2011. a 1. jaanuarist ning tollane peaminister Andrus Ansip, rahandusminister Jürgen Ligi ja mitmed teised tähtsad isikud tähistasid seda uusaastaõöl Estonia teatri juures SEB sularahaautomaadi külastamisega. **Millise väärtusega kupüüri**, mille ta lubas ka ära raamida, Ansip automaadist välja võttis?

55. Sportlanna fotol on kaugushüppaja Malaika Mihambo, kes valiti koguni kolmel aastal järjest (2019–2021) oma kodumaal aasta naissportlaseks. 2019. aastal tuli ta nt maailmameistriks ja 2021. aastal olümpiavõitjaks. **Mis riigi** sportlasega on tegemist?

56. Eesti NSV lõpukümneni üks mõjukamaid partei- ja riigitegelasi oli Rein Ristlaan, kes 1980–88 pidas Eestimaa Kommunistliku Partei (EKP) Keskkomitee ideoloogiasekretäri ametit. Ta olevat hellitanud ka lootusi saada pärast Karl Vainot EKP uueks juhiks, ent tehti enne Vaino tagandamist ise 1988. a jaanuaris ametist lahti. Seejärel leiti talle uus (sinekuurne?) ametikoht, mida ta pidas kuni 1990. aastani, nimelt oli ta NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva ... Nõukogu volinik Eesti NSV-s. **Milline valdkond** käib punktiiri asemele? Eesti Vabariigis kureerib kõnealust valdkonda Siseministerium.

57. 2018. aastal debüteerinud Netflix'i sarja "*Cobra Kai*", mille peaosades on Ralph Macchio ja William Zabka, näol on tegemist ühe täispikkadest filmidest koosnenud filmidesarja järjega (filmid pärinevad aastatest 1984, 1986, 1989, 1994 ja 2010). **Mis filmidesari?**

58. Hoolimata lühikeseks jäänud elust (1945–1987) ja karjäärast, mis polüskleroosi tõttu vältas vaid tosinkond aastat, peetakse seda naist üheks kõigi aegade paremaks tšellomängijaks. **Kes oli see Inglise tšellist**, kes oli abielus ka kuulsa dirigendi Daniel Barenboimiga ning kelle elust valmis 1998. aastal mängufilm "*Hilary and Jackie*"?

59. **Milline kunagine valitseja** lasi endale ehitada fotol oleva puidust mehaanilise seadme, mis kujutab tiigrit närimas läbi eurooplasest mehe kõri, mille juures mõlemad teevad ka häält ning mehe käsi liigub? Küsimusel on teatav seos ühe tänases mängus juba varem läbi käinud küsimusega.

60. See Eesti maastikukaitseala on üks väheseid Eesti omasuguste seas, mis ei ole saanud oma nime mitte konkreetse geograafilise paiga või konkreetse loodusobjekti järgi, vaid pigem teatud iseloomuliku maastiku järgi (analoogiaks nt Vooremaa). See asub Rapla maakonna idaosas, Kehtna ja Rapla valdade piirides ja hõlmab ca 5700 hektarit. Seal asub nt Eesti suurimaks laukaks/laukajärveks peetav Väike-Loosalu järv. **Mis kaitseala?**

61. Kuidas nimetatakse neid J. R. R. Tolkieni loomingust pärinevaid tegelasi? Tegemist on metsikute, sõjakate ja julmade tegelastega, kes on kurjade jõudude teenistuses. Seetõttu pole imestada, et käimasoleva sõja käigus on ukrainlased hakanud Vene sõdureid kutsuma just selle nimega.

62. Milline ühine „saatus“ iseloomustab järgmisi poplaulusid (nimekiri ei ole lõplik)?

Sam the Sham and the Pharaohs – "Wooly Bully" (1964)

Kraftwerk – "The Robots" (1978)

Steve Kekana – "Raising My Family" (1980)

Opus – "Live Is Life" (1984)

Modern Talking – "Brother Louie" (1986)

Eddy Grant – "Gimme Hope Jo 'anna" (1988)

63. Kes on fotol n.ö Hamletit tegemas?

64. Pakistanis tähistatakse igal aastal 28. maid kui tähtpäeva nimega "Youm-e-Takbir" (tõlkes "suuruse päev", ingl. k. "The day of greatness"). **Millise** 1998. aastal aset leidnud **sünnimuse** tõttu on see päev oluliseks saanud?

65. Paar-kolmkümmend aastat tagasi oli Eesti mälumängudes tavaks küsida erinevaid Euroopa linnasid gravüüride järgi. Käesolevaga taastan korraks selle traditsiooni. **Millisest Euroopa linnast** on 18. sajandi keskpaigas tehtud selline gravüür?

66. Haukumine on koerlaste sugukonna liikidele omane tegevus. **Millise koerlase** ladinakeelne nimi *Canis latrans* tähendabki tõlkes "haukuv koer"? Euroopast teda otsida ei maksa.

67. Eestit olümpiamängudel esindanud sportlastest on üsna mitmed läinud poliitikasse ja osutunud ka Riigikogusse valituks (nt Jüri Tamm, Jüri Jaanson, Kristina Šmigun-Vähi) või pidanud ka ministriametit (Toomas Tõniste). Siiski on ainult üks Eestit olümpiamängudel esindanud sportlane sattunud juhtima mõnda erakonda. **Kes?** Tema kaks olümpiastarti 2002. a olümpiamängudel tõid vastavalt 34. ja 60. koha.

68. Maailmas on viis iseseisvat riiki, mille interneti tippdomeeni (*top-level domain*) mõlemad tähed on samad. Üks neist on mõistagi Eesti (.ee). **Milliste riikide** tippdomeenid on aga vastavalt .bb, .mm, .ss ja .tt? (2 või 3 õiget = 1 punkt)

69. Jaapanis on sõna "roheline" kasutusel küllaltki tavalise eesnimena – näiteks ühel 1969. aastal sündinud endisel tuntud sportlannal. Ei ole ka üllatav, et melonil põhinev roheline Jaapani liköör (foto) on saanud endale selle nime. **Kuidas siis on "roheline" jaapani keeles?**

70. Vasakpoolne naisepilt pärineb ansambli Duran Duran 1982. a albumi "Rio" kaanekujunduselt, mida on tituleeritud üheks kõigi aegade paremaks plaadi kaanekujunduseks. **Milline USA kunstnik ja illustraator** (1945–1984) oli tuntud sellist isikupäraste, *art deco*'st tuletatud stiilis naiste kujutamise poolest? Temaga sama perekonnanime kannab ka üks 1991. aastal NSVLiidu meistriks tulnud korvpallur.

71. Vasakul on Isabella Brant, paremal Helena Fourment. **Milline kunstnik** on portreerinud oma kaht abikaasat?

72. **Mis** on neljas Eestis looduslikult kasvav pärismaine **okaspuuliik** hariliku kuuse, hariliku männi ja hariliku kadaka kõrval?

73. Ansambli Queen kuulsas laulus "*Bohemian Rhapsody*" (1975) mainitakse nimeliselt mitmeid tegelasi ja olendeid. **Kes** on neist ainus, kes on ka reaalselt eksisteerinud? – ta elas 16. ja 17. sajandil?

74. **Millise Ladina-Ameerika pealinna** järgi on enamasti tuntud taimeliigi *Phaseolus lunatus* oad, mis on levinud ka kulinaarias?

75. Nähtav pilt peaks iseloomustama seda, kuidas jalgpalli superstaarid, tulenevalt mõnest nende mängustiilile iseloomulikust elemendist, võiksid enda üht ihuhäda leevendada. **Millist jalgpallurit** on kujutatud all paremal? Kuna tegemist on ca 10 aastat tagasi internetis ringelnud pildiga, siis tasuks ehk valida tolle aja kõige suuremate nimede hulgast.

76. Äsja sai 102-aastase ajalooa Eesti Kirjanike Liit endale ajaloo esimese naisterahvast esimehe (Maarja Kangro). **Millised kaks meest** on aga seda organisatsiooni, mis erinevatel aegadel on muidugi kandnud erinevaid nimesid, juhtinud kõige pikemat aega, mõlemad 17 aastat? Esimene neist oli selle eesotsas aastatel 1954–1971, teine kahes jaos, esmalt 1971–76 ja uuesti 1983–1995.

77. Vasakul on teda TV-sarjas "*Iron Fist*" kehastanud Alice Eve. Selle Marvel Comicsi pahategelase kodanikunimed on Mary Walker või Mary Fisk, ent ta on enam tuntud ühe aastatel 1869–1938 elanud isiku hüüdnime järgi. **Mis on see (hüüd)nimi?** Võib vastata nii inglise kui eesti keeles.

78. Teatavasti ei alga inglise tähestiku tähtedest mitte ühegi keemilise elemendi lühend J- või Q-tähega. **Millise nelja tähega** algab praeguse seisuga ainult ühe keemilise elemendi ühe- või kahetäheline lühend? Huvitaval kombel järgnevad inglise tähestikus need neli tähte ka üksteisele. (Antud küsimuse puhul ma osalist vastust aktsepteerida ei tahaks, võimalik on saada kas 2 või 0 punkti.)

79. Paul-Emile Victor (1907–1995) oli Prantsuse teadlane ja rännumees, kelle järgi on näiteks nime saanud mägi Antarktikas. 1951. aastal viis ta läbi uurimuse, millest järeldas, et midagi, mida me oleme harjunud pidama ja ka tänapäeval peame üheks, koosneb tegelikult kolmest erinevast osast (kui see nii oleks, kaotaks küsitav tõenäoliselt oma esikoha ühes teatavast arvestuses). Tänapäeval ei ole teadusmaailm tema järeldust aktsepteerinud, kuigi Inglise kuninglik geograafiaühing andis talle 1952. aastal selle eest ka miski medali. **Mis on see midagi?**

80. 1889. aastal tehti kaks salvestust, kus ta luges sisse Shakespeare'i ja Goethet. Need avastati 1957. aastal ja identifitseeriti veel hiljem. See on omamoodi iroonia: mees, kelle hüüdnimi oli "*der große Schweiger*" ("suur vaikija"), on ainus sadadest miljonitest 18. sajandil sündinud inimestest, kelle häält saab veel ka tänapäeval kuulda (ta sündis 1800. a oktoobris ehk tehniliselt veel 18. sajandil). **Kes** (1800–1891)?

81. Eelmise aasta Eesti mälumängumeistrivõistluste nädalavahetusele jäi ka Charles III kroonimine uueks Suurbritannia ja Põhja-Iirimaa Ühendkuningriigi kuningaks. Küsimus, mis ajalooteadmistega mälumänguri jaoks on muidugi vihaseksajavalt lihtne: **millisel sajandil** valitsesid Inglismaad tema kaks nimekaimust kuningat, Charles I ja Charles II? Esimesel neist võeti pea maha, teine (kes oli esimese poeg) suri mittevägivaldsesse surma.

82. Mongoolia edukamad spordialad on võidetud olümpiamedalite arvult judo, maadlus ja poks. **Millise spordiala** juunioride Euroopa lahtistel meistrivõistlustel 2024. a veebruaris tuli aga võitjaks 21-aastane Mongoolia esindaja Enkhsaikhan Enkhabat? Olgu öeldud, et sama võistluse autasustamispuudiumi kolmandal astmel seisis üks Eesti sportlane.

83. Millise ametiposti viimane kandja enne selle praegust kandjat oli 2009. a aprillist 2010. a maini Gordon Bajnai (s. 1968)?

84. Plutarchose järgi olevat Scipio (Scipio Africanus) Hannibaliga vesteldes küsinud tollelt, keda ta peab kõigi aegade suurimateks väejuhtideks. Ilmselt lootis ta, et Hannibal mainib ka teda ennast, kes ju ometigi Hannibali Zama lahingus võitis. (See oli juba pärast Teist Puunia sõda, kui Hannibal oli eksilis ja Scipio tema juurde diplomaadina saabus.) Hannibal ütles, et 1. kohale paneks ta ..., 2. kohale ... ja 3. kohale iseenda. **Kes olid need kaks**, keda Hannibal endast kõrgemalt hindas? (Olgu öeldud, et Scipio meelegärmiks teda nende seas ei olnud ning tegemist on ikkagi reaalselt eksisteerinud isikutega, mitte mütoloogiliste kangelastega.)

85. Ei, ma ei küsi Monaco ega Poola lippe. Nähtavad kaks lippu kuuluvad hoopis kahele Saksamaa liidumaale. **Mis on need liidumaad**, mis on teineteise maismaanaabrid ning millel kummalgi ei ole ei merepiiri ega piiri mõne välisriigiga?

86. 2009. a animafilmi "Up" ("Üles") peategelase Carl Fredrickseni tegelaskuju (vasakul) väljanägemise loomisel oli eeskujuks ühe ekraanilegendi kehastatud tegelaskuju tema kõige viimasest filmist (paremal) (ta suri 17 päeva pärast filmivõtete lõppemist), milleks oli 1967. a "Guess Who's Coming to Dinner". **Kes oli see legendaarne näitleja?**

87. Fibonacci jada iga järgnev liige tekib teatavasti kahe eelneva liikme liitmisel. **Kuidas nimetatakse aga arvujada**, mille iga järgnev liige avaldub kolme talle vahetult eelneva liikme summana?

88. Sellel 1880-ndate lõpust pärineval maalil on Henri de Toulouse-Lautrec portreerinud kolleeg Suzanne Valadon'i. **Mis on aga maali ametlik nimi?** Vastuseks piisab ühest sõnast.

89. See on saanud nime mäestiku järgi Lõuna-Austraalias. **Milline geokronoloogiline üksus (ajastu)** eelnes kambriumile? Pildil on sellele iseloomulik elustik. (1 punkti saab kui nimetada ladestu nimi, mida varasemalt küsitava asemel kasutati.)

90. Milline 1989. a romaan, mis eesti keeles ilmus esimest korda 2023. aastal, on saanud suuresti mõjutusi Günter Grassi romaanist "Plekktrumm" ("*Die Blechtrommel*") – Grass oli selle autori sõber ning ka küsitava romaani nimepegelase initsiaalid on "OM", nagu "Plekktrummi" Oskar Matzerathil, keda ta meenutab?

91. Millist reaalselt eksisteerivat paika on kunstnik kujutatud just sedamoodi?

92. Seitset imet on valitud mitmetes riikides. Kunagine suur koloniaalriik Portugal on lisaks kodumaisele seitsmele imele koostanud ka nimekirja seitsmest Portugali päritolu imest laias maailmas. Üks selle nimekirja objekte on 17. sajandil rajatud Püha Pauluse kirik, õigemini selle varemed (fassaad), mis tänapäeval on mõistagi kujunenud turismiattraksiooniks. **Kus see asub?**

93. Fotol on veel üks äsja uude ametisse asunud naisterahvas, aga teda ma ei küsi. Tema praegusel ametipostil (mille nimi ja ülesanded on aegade jooksul küll natuke muutunud) aga on juba üks naisterahvas varem olnud. **Kes oli see eelmine (esimene) naisterahvas?**

94. Millise suuremat sorti kaslase iseloomulikuks tunnusjooneks on n.ö pisarajäljed – silmanurkadest koonuservadeni ulatuvad mustad triibud (foto)?

95. 1999. aastal juhtus nii, et ühe Euroopa riigi tähtsaima filmiauhinna pälvis Parima Filmi kategoorias film, mille pealkirjas sisaldus sellesama auhinna mitteametlik nimi. **Mis oli see film?**

96. Aafrika on jalgrattasportis olnud seni üsna tühi koht. **Millist riiki**, millel olümpiamedaleid on vaid üksainus (see pärineb kergejõustikust), võib sportlike saavutuste mõttes pidada musta mandri edukaimaks jalgrattariigiks, seda meeste maanteesõitu silmas pidades? 2024. a aprilli seisuga on riik UCI edetabelis oma mandri riikidest kõrgeimal, 24. kohal (järgmisena on Lõuna-Aafrika Vabariik 33. kohal). Näiteks 2022. aastal võitis üks selle riigi jalgrattur maineka Gent-Wevelgemi ühepäevasõidu ja etapi Giro d'Italia ning just sellesama ratturi heaks peaks täna algaval Giro d'Italia hakkama tööd tegema ka meie Madis Mihkels.

97. Kaks spordiküsimust ühes plokis on ehk vabandata sellega, et ilmselt üsna paljud selle spordiala fännid fotol olevat 60-aastast härrasmeest mingiks õigeks sportlaseks ei pea. Seda hoolimata sellest, et vähemalt nominaalselt võistleb ta ka hetkel oma spordiala maailma kõige tähtsamas sarjas ja konkureerib seal ka Eesti sportlastega. **Kes?** (Arvestades, et tegemist ei ole tõesti mingi mustersportlasega, siis annan 1 punkti ka kui nimetate riigi, mille lipu all ta võistleb.)

98. Veel üks Ukrainaga seotud küsimus. Venemaa sõda Ukraina vastu tekitas Eesti meedias sõjablogijate ja -ajakirjanike buumi (nt Igor Taro, Teet Kalmus, Rainer Saks). Võrreldes nimetatutega tasuks ehk tõsisemalt võtta fotol oleva mehe (s. 1960) kirjutisi Vene-Ukraina sõjast, sest tegemist on sõjaajaloolasega, kes on kirjutanud teoseid mh Kutuzovist, Bagrationist, Suvorovist, Põhjasõjast, Napoleoni Venemaa-sõjakäigust jpm. **Kes?**

99. Millised kaks USA presidenti on kõige pikema ja kõige lühema staažiga ekspresidendid – ehk teisisõnu, kes on elanud kõige kauem ja kõige vähem pärast Valgest Majast lahkumist? Negatiivse rekordi omanik suri natuke enam kui kolm kuud pärast ametiaja lõppu, tõenäoliselt koolerasse.

100. Milline teatud limustega (ehk molluskitega) ja teatud koduloomadega seotud **levinud väljend** pärineb Piiblist, Matteuse evangeeliumist (*Gospel of Matthew*), Jeese mäejuhlusest, 7. peatüki 6. salmist? (Mälumängu lõppedes võib teinekord ka mängujuhil tekkida masendav tõdemus, et ta on mängu kokkupaneku ja läbiviimise näol tegelenud paraku just sellega.)

Vastused: (Viigilahutus: 165 011)

1. Priit Lomp
2. Viin
3. snuuker
4. Lauri Leesi või Prantsuse Lütseum
5. Vergilius või "Aeneis"
6. Küpros, Malta
7. "Bangkok Hilton"
8. Corazon Aquino
9. ruiklased (*Rallidae*)
10. kolme keha probleem

11. Alaska
12. Iisrael hakkas võistlust võitma
13. Norra
14. hammasratas
15. "Piilupart, Miki ja teised"
16. Guyana
17. koobalt või kobalamiin
18. "Live and Let Die" või "The Man with the Golden Gun"
19. marmelaad
20. Oleksandr Zavarov

21. Lee Harvey Oswald
22. käsipall
23. Viči
24. Goethe "Faust"
25. "Käsna-Kalle Kantpüks" ("*SpongeBob SquarePants*")
26. Suplev Susanna / Susanna ja vanamehed jt.
27. Chet Baker
28. Engels (ka Pokrovsk)
29. Vollmer
30. Fuudish

31. Saladuslik saar või Lincolni saar
32. rubiin, smaragd, safiir
33. Eduard Pütsep
34. Titanicu vrakk
35. nad surid 29. veebruaril
36. Žõtomõri oblast
37. Seleukiidide riik, Seleukos
38. HCN, sinihape, vesiniktsüaniidhape
39. Sirje Kivimäe
40. Willy Brandt, Friedrich Ebert Jr.

41. kurat, saatan, vanakurat (ingl. k. *devil*)
42. "Vihurimäe" ("*Wuthering Heights*")
43. Bluetooth / Sinihammas
44. Ülo Kõlvart
45. Prantsusmaa, Portugal, Šveits
46. Magalhães
47. "Rügemendi tütar"
48. iluuisutamine
49. Carlsbad
50. Nobeli laureaadi sünda

51. Sergei Šoigu, Valeri Gerassimov
52. Paracelsus
53. kaktused
54. 20-eurone
55. Saksamaa
56. usuasjad
57. "The Karate Kid"
58. Jacqueline du Pré
59. Tipu Sultan
60. Kõnnumaa kaitseala

61. orkid
62. neid on kaverdanud Kuldne Trio
63. Svante Pääbo
64. Pakistani saamine tuumariigiks
65. Lissabon
66. koiott
67. Pavo Raudsepp
68. Barbados, Myanmar, Lõuna-Sudaan, Trinidad ja Tobago
69. Midori
70. Patrick Nagel

71. Peter Paul Rubens
72. (harilik) jugapuu
73. Galileo Galilei
74. Lima
75. Neymar
76. Juhan Smuul, Vladimir Beekman
77. Typhoid Mary või Tüüfuse-Mary
78. U, V, W, X
79. Gröönimaa
80. Helmuth von Moltke

81. 17. sajand
82. laskesuusatamine
83. Ungari peaminister
84. Aleksander Suur, Pyrrhos
85. Hessen, Tüüringi
86. Spencer Tracy
87. fibonacci jada
88. "Pohmell", "Pohmakas" jmt.
89. ediacara (1 punkti annab vend)
90. "Palve Owen Meany eest" ("*A Prayer for Owen Meany*")

91. Saturni rõngad
92. Macao
93. Ester Tuiksoo
94. gepard
95. "Lola jooks" ("*Lola rennt*", "*Run Lola Run*")
96. Eritrea
97. Jourdan Serderidis (1 punkti annab Kreeka)
98. Jüri Kotšinev
99. Jimmy Carter, James K. Polk
100. pärle sigade ette viskama